

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 3 oktober 2014

Ö 2225-13

KLAGANDE

Green Technology Invest GTech AB (publ.) i likvidation i konkurs,
556539-5836

Adress hos likvidatorn

Likvidator: Advokat JH

Ombud: Advokat P-OS

MOTPARTER

1. SGE ScandGreen Energy AB, 556813-4794

Ugglegård

435 35 Mölnlycke

2. EF

3. HS

Ombud för 1–3: Advokaterna JK och ET

Dok.Id 94954

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45-12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15-15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

SAKEN

Rättegångskostnader

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2013-04-08 i mål Ö 1498-13

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet.

Green Technology Invest GTech AB i likvidation i konkurs ska betala ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen till SGE ScandGreen Energy AB med 8 200 kr, till EF med 10 250 kr och till HS med 10 250 kr. Rättegångskostnaderna avser ombudsarvode. Green Technology Invest GTech AB i likvidation i konkurs ska betala ränta på beloppen enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens avgörande tills betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Green Technology Invest GTech AB i likvidation i konkurs har yrkat dels befrielse från skyldigheten att betala ersättning för rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten, dels ersättning för sin egen rättegångskostnad i hovrätten.

SGE ScandGreen Energy AB, EF och HS har motsatt sig att hovrättens beslut ändras.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÅL

Bakgrund och frågan i Högsta domstolen

1. Den övergripande frågan är om kåranden i ett dispositivt tvistemål kan förpliktas att betala ersättning för rättegångskostnader, när målet avgörs redan innan rätten utfärdar stämning.
2. Bakgrunden till frågan är att GTech vid Stockholms tingsrätt ansökte om stämning på SGE, EF och HS i ett mål som rörde giltigheten av ett avtal. GTech kompletterade sedan ansökningsen i olika avseenden. Under tid då GTech hade anstånd med att besvara ett föreläggande som gällde tingsrättens behörighet, gav SGE, EF och HS in en skrift till tingsrätten. Av skriften framgick det att GTech hade sânt en kopia av stämningensansökan direkt till dem och att de avsåg att komma in med svaromål eller yttrande, när de fått ett föreläggande om detta av tingsrätten. Till undvikande av missförstånd framhölls att de, åtminstone för tillfället, inte kunde se att Stockholms tingsrätt var behörig att pröva tvisten. GTech återkallade därefter sin talan och förklarade att avsikten nu var att väcka talan vid en annan tingsrätt. När återkallelsen kom in, hade Stockholms tingsrätt ännu inte utfärdat stämning. SGE, EF och HS fick möjlighet att yttra sig över återkallelsen och yrkade då ersättning för sina rättegångskostnader.
3. Efter skriftväxling skrev tingsrätten av målet och beslutade att GTech skulle ersätta SGE, EF och HS för deras rättegångskostnader med 15 000 kr, 18 750 kr respektive 18 750 kr. Hovrätten har instämt i tingsrättens bedömning.

Kostnadsyrkandet ska prövas

4. En första delfråga är om den som stämningsansökningen riktas mot kan få ett yrkande om ersättning för rättegångskostnad prövat innan stämning har utfärdats.

5. I tvistemål ska en talan anses väckt redan då kändens ansökan om stämning kom in till rätten, och det är alltså inte delgivning av rättens stämning som är avgörande (13 kap. 4 § tredje stycket rättegångsbalken, jfr 42 kap. 1 §, NJA II 1943 s. 166 f.). Detta måste anses innebära att den som är föremål för stämningsansökningen får ställning av part, dvs. svarande, så snart ansökan har kommit in till rätten (jfr Per Olof Ekelöf, Processuella grundbegrepp och allmänna processprinciper, 1956, s. 24 f.). Därmed kan svaranden komma att vidta åtgärder som part i målet redan på detta stadium, något som kan leda till kostnader för svaranden. Ofta är dock svaranden omedveten om att det har väckts någon talan (jfr Peter Fitger m.fl., Rättegångsbalken, suppl. 76, maj 2014, s. 13:48 e-f). Men även om målet är känt för svaranden, finns det mera sällan anledning att räkna med att svaranden yttrar sig redan innan rätten har bestämt om stämning ska utfärdas och om rättegången i egentlig mening ska inledas. Detta påverkar dock inte svarandens rätt i och för sig att få ett framställt kostnadsyrkande prövat.

6. En part som vill ha ersättning för rättegångskostnad ska framställa sitt yrkande innan handläggningen avslutas, och beslut i kostnadsfrågan meddelas när rätten avgör målet (18 kap. 14 § rättegångsbalken). Om svaranden yrkar ersättning för sin rättegångskostnad under handläggningen, ska yrkandet alltså prövas av rätten. Detta gäller också i ett fall där kändens har återkallat sin talan redan innan stämning har utfärdats (jfr NJA 2002 s. 241 om kändens kostnadsyrkande i samma situation) eller om avvisning sker i detta läge.

Vilken rättegångskostnad kan ersättas?

7. Frågan är då under vilka förutsättningar och i vilken utsträckning som svaranden kan få bifall till ett yrkande om rättegångskostnad när målet avgörs redan innan stämning har utfärdats. Bedömningen ska, också då målet avgörs i detta skede, följa reglerna i 18 kap. rättegångsbalken. Det betyder att rättegångskostnaderna ska fördelas med hänsyn främst till utgången i målet.
8. Om målet skrivs av på grund av att en part har återkallat sin talan, ska den parten ersätta motpartens rättegångskostnad. Ersättningskyldigheten kan dock bestämmas på annat sätt, om särskilda omständigheter föranleder det. När huvudregeln är tillämplig, ska alltså käranden ersätta svarandens rättegångskostnad i samband med avskrivningen av målet. Om parten i stället får sin talan avvisad, anses den parten som tappande. Också detta innebär i normalfallet att käranden ska ersätta svaranden för rättegångskostnad. (Se 18 kap. 5 § rättegångsbalken.)
9. Enligt 18 kap. 8 § första stycket rättegångsbalken ersätts bara kostnad som skäligen har varit påkallad för att tillvarata partens rätt. Det måste då beaktas om tingsrätten har avgjort målet på ett tidigt stadium (jfr NJA 1991 s. 127).
10. Innan rätten har tagit ställning till de grundläggande frågorna om målets handläggning och om stämning ska utfärdas finns det sällan någon anledning för svaranden att yttra sig till tingsrätten. Målet kan befinna sig på ett stadium, där käranden ännu inte har preciserat sin talan på det sätt som behövs för en rättegång och för att svaranden ska kunna svara på käromålet. I detta skede kan målet komma att avgöras till svarandens fördel utan att svaranden har yttrat sig.
11. En svarande som redan i detta skede känner till målet skulle dock i vissa fall kunna ha ett intresse av att föra fram sin inställning till frågor som har

betydelse för olika ställningstaganden i inledningsskedet, innan stämning har utfärdats. Närmast rör det sig om påpekanden som avser rättegångshinder. Det kan gälla sådant som kan få käranden att återkalla sin talan, såsom en förvarning om ett dispositivt rättegångshinder, t.ex. att talan har väckts vid fel tingsrätt eller att det finns ett skiljeavtal. Även rättegångshinder som rätten beaktar självmant kan dock i praktiken vara beroende av påpekanden från part, såsom att frågan redan har avgjorts rättskraftigt genom ett avgörande som är obekant för rätten. Svaranden bör därför av processekonomiska skäl kunna få ersättning för arbete med sådana påpekanden även om det utförs redan före stämning.

12. I första hand kommer ersättningen att avse vad som mera direkt kan ha betydelse för ställningstagandena i inledningsskedet. En svarande som, efter det att stämning utfärdats, får framgång med en invändning om rättegångshinder (av det slag som rätten inte beaktar självmant) har dock i rättspraxis tillerkänts ersättning också för arbete med genomgång av sakmaterialet, med rättsutredning och för överläggningar med huvudmannen och motparten (NJA 1990 s. 14 och NJA 1996 s. 171). Motivet för denna praxis är att svaranden kan behöva gå igenom sakmaterial m.m. för att bedöma om det är lämpligt att godta kärandens val av domstol. Att tillämpa samma ordning också före stämning leder visserligen förhållandevis långt. En motsatt ordning framstår dock inte som processekonomisk, eftersom en senare framställd invändning med samma innehåll – när svaranden efter stämning första gången ska föra talan i målet – då skulle ge en mer omfattande rätt till ersättning. Svaranden bör därför i princip kunna få ersättning för genomgång av sakmaterial m.m. också när stämning inte har utfärdats.

13. Det finns dock skäl att vara restriktiv i bedömningen av vilket arbete som svaranden kan få ersatt innan stämning har utfärdats. Ersättning för arbete med målet i sak kan normalt inte anses påkallat i vidare mån än vad som krävs för att bedöma om påpekanden som rör rättegångshinder ska göras eller inte.

Inte heller i ett fall då tingsrätten meddelar dom utan att stämning utfärdas (42 kap. 5 § första stycket rättegångsbalken) kan svaranden typiskt sett ha haft skäl att arbeta med målet i sak.

Hur ska frågan om rättegångskostnader handläggas vid tingsrätten?

14. Det nu anförda påverkar också tingsrättens handläggning av målet. I normalfallet bör tingsrätten kunna utgå från att en talan som återkallas före stämning inte har gett upphov till någon rättegångskostnad för svaranden. Svaranden behöver då inte ges möjlighet att yttra sig över återkallelsen och målet kan skrivas av. På motsvarande sätt får situationen bedömas om rätten avser att före stämning fatta ett beslut om avvisning eller omedelbart meddela dom i målet. Normalt ska det alltså inte heller i de situationerna krävas någon kommunikation med svaranden. Rättegångsbalkens regler om kommunikation får, liksom Europakonventionens regler om en rättvis rättegång (artikel 6), i första hand ses som uttryck för en parts rätt att bemöta vad som anförs inom ramen för ett kontradiktoriskt förfarande och inte som en rätt att bli informerad om målet i och för sig (NJA 2007 s. 862).

15. En förutsättning för att rätten ska vara skyldig att ge svaranden möjlighet att yrka ersättning för sin rättegångskostnad före stämning, får anses vara att det har förekommit någon kontakt direkt mellan rätten och svaranden. Närmast blir det fråga om att svaranden självmant har yttrat sig till rätten. Att det indirekt framgår för rätten att svaranden känner till målet bör sålunda inte vara tillräckligt, såsom då det av kändens handlingar kan utläsas att svaranden har förvarnats om rättsliga åtgärder eller krävts på ett belopp (jfr punkt 5.2.1 i Sveriges advokatsamfunds vägledande regler om god advokatsed och 5–7 §§ inkassolagen, 1974:182). Det nu sagda gäller oavsett om käromålet återkallas eller om rätten överväger att avgöra målet genom avvisning eller genom dom utan att stämning har utfärdats.

Bedömningen i detta fall

16. Tingsrätten har i detta fall skrivit av målet på grund av GTechs återkallelse. Enligt huvudregeln ska GTech därför ersätta svarandenas rättegångskostnader vid tingsrätten. Det finns inte några särskilda omständigheter som bör leda till ett avsteg från huvudregeln.

17. Frågan är då vilka kostnader som skäligen har varit påkallade för att tillvarata svarandenas rätt. SGE, EF och HS har alltså yttrat sig utan att tingsrätten hade utfärdat stämning. Vad de anförde var att GTechs talan, såvitt de kunde se, inte hade väckts vid rätt domstol. Arbete med yttrande i en fråga av sådant slag (jfr p. 11) får anses vara ersättningsgillt som rättegångskostnad även om stämning inte utfärdas.

18. De belopp som tingsrätten har bestämt får anses skäligen. Det finns inte någon anledning att ändra hovrättens beslut om fördelning av rättegångskostnaderna där. Överklagandet ska därför avslås.

19. Vid denna utgång ska GTech betala ersättning också för rättegångskostnaderna i Högsta domstolen. Beloppen får anses skäligen.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ella Nyström, Gudmund Toijer (referent), Lena Moore, Svante O. Johansson och Lars Edlund
Föredragande justitiesekreterare: Annika Rygart Kjellander